

Хатиџа Бериша*

*Школа Националне одбране, Универзитет
одбране, Београд, Република Србија*

Игор Баришић**

*Институт за стратегијска истраживања,
Универзитет одбране, Београд, Република Србија*

ИЗАЗОВИ ВОЈНЕ НЕУТРАЛНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ИЗМЕЊЕНОМ БЕЗБЕДНОСНОМ ОКРУЖЕЊУ***

Сажетак

Продубљивање геополитичког сукоба између Запада и Руске Федерације, интензивирано ратом у Украјини, изазвало је значајне промене у безбедносном окружењу Републике Србије и у великој мери отежало остваривање њених националних и одбрамбених интереса. Војна неутралност, као важан одбрамбени интерес и кључно безбедносно опредељење, такође је условљено променама у безбедносном окружењу Републике Србије, али и виталним националним интересима, као што су очување територијалног интегритета, перспектива чланства у Европској унији и осигурање енергетске безбедности. Стога предмет истраживања, у овом раду, представљају односи повезаности и условљености војне неутралности Републике Србије, кључних промена у безбедносном окружењу, изазваних ратом у Украјини и поменутих виталних националних

* Имејл адреса: hatidza.berisa@mod.gov.rs; ORCID: 0000-0002-9432-5273.

** Имејл адреса: igor.barisic@va.mod.gov.rs; ORCID: 0000-0003-4593-9196.

*** Ставови аутора у овом чланку су личне природе и не одржавају ставове Министарства одбране Републике Србије и Универзитета одбране.

интереса. У раду се полази од хипотетичког става да промене у безбедносном окружењу Републике Србије отежавају реализацију политике војне неутралности, нарочито у релацији са поменутиим виталним националним интересима. Анализа поменутих веза и односа заснована је на теоријским постулатима реалистичке школе међународних односа по којима велике силе и остали међународни актери користе све расположиве инструменте за пројекцију моћи и остваривање интереса у анархичном систему. У измењеним геополитичким околностима, политика војне неутралности Републике Србије, заснована на избалансираној сарадњи са странама у украјинском сукобу, је све теже одржива, јер постоји озбиљан „уцењивачки” потенцијал поменутих страна, повезан са виталним националним интересима Републике Србије, као што је чланство у Европској унији, очување територијалног интегритета, енергетска и економска безбедност српске државе и друштва. Методологија у истраживању је заснована на анализи релевантних извора и литературе.

Кључне речи: изазов, одрживост, војна неутралност, безбедносно окружење, рат

УВОД

Војна интервенција Русије у Украјини изазвала је тектонске промене у безбедносном окружењу Републике Србије. Супротно руским очекивањима, САД, Европска унија и њихови савезници увели су свеобухватне санкције Руској Федерацији. Све државе у Европи осудиле су руску агресију и пружају пуну подршку и помоћ Украјини у одбрани од руске интервенције. Северноатлантски савез (*North Atlantic Treaty Organization – NATO*) је ојачао своје трансатлантско партнерство, а Шведска и Финска су напустиле свој дугогодишњи неутрални статус и постале чланице овог војног пакта. Све преостале неутралне државе у Европи, изузев Републике Србије, увеле су санкције Руској Федерацији и усагласиле своју спољну и безбедносну политику са водећим земљама Запада.

Заоштравање односа између Запада и Руске Федерације закомпликовало је геостратегијски положај Републике Србије, с обзиром на њену политику војне неутралности. Водеће чланице

НАТО и Европске уније, од почетка рата у Украјини, врше сталан политички, дипломатски и економски притисак на Републику Србију да уведе санкције Руској Федерацији и тиме се определи за једну од страна у сукобу. Одбијање Републике Србије да уведе санкције Руској Федерацији озбиљно угрожава перспективу њеног чланства у Европској унији. С друге стране, увођење санкција Русији угрозило би виталне националне интересе Републике Србије, као што су очување територијалног интегритета и осигурање енергетске и економске безбедности Србије.

Анализа одрживости концепта војне неутралности у односу на суштински измењено безбедносно окружење и поменуте виталне националне интересе, треба да укаже на потенцијалне изазове креирања и спровођења будуће безбедносне и одбрамбене политике Републике Србије и евентуално покрене ширу академску и стручну расправу о могућим начинима њиховог превазилажења у турбулентним и кризним временима која неумитно предстоје.

ПРОМЕНЕ У БЕЗБЕДНОСНОМ ОКРУЖЕЊУ

Рат у Украјини изазвао је значајне промене у безбедносној архитектури Европе чије се последице непосредно одржавају и на безбедносно окружење Републике Србије. Постхладноратовски безбедносни режим успостављен у Европи, након 1991. године, озбиљно је нарушен ратом у Украјини 2014. године, када је Запад увео ограничене санкције Руској Федерацији, због анексије Крима и подршке сепаратистима на истоку Украјине. Односи Запада, посебно НАТО и Руске Федерације, од 2015. године, па све до почетка руске интервенције у Украјини 24. фебруара 2022. године, кретали су се константно силазном путањом, осцилирајући између дијалога, демонстрације војне моћи, економских санкција, па све до посредне конфронтације у прокси ратовима, попут Сирије, Малија и Украјине.

Почетком руске „специјалне војне операције” крајем фебруара 2022. године, односи Запада и Русије ескалирали су до нивоа отвореног дипломатског, економског, па чак и културног рата, са опасним потенцијалом, да таква конфронтација поприми директни војни и нуклеарни карактер. Предвођене САД, све чланице Европске уније, НАТО пакта и њихових савезника осудиле су агресију Руске Федерације на Украјину и постепено увеле, до сада невиђене, свеобухватне дипломатске, економске и спортске санкције Русији

(видети S&P Global Market Intelligence [S&P GMI] 2024; Council EU 2025). Детаљније, након почетка руске војне интервенције у фебруару 2022. године уведено је преко 21.600 санкција Русији и међународним политичким и привредним ентитетима, као и истакнутим појединцима који сарађују са овом државом, како би се умањила њена политичка, економска, технолошка и војна способност да води рат у Украјини и оствари своје ратне циљеве (Castellum.AI 2025). Готово једна трећина поменутих санкција таргетира колективитете и појединце изван Русије (Vuksic 2025).

Истовремено, Запад је покренуо пропагандни рат глобалних размера, блокирајући сва руска средства информисања и ограничавајући проток информација из руских извора на интернету и друштвеним мрежама, стигматизујући их као руску пропаганду. Конкретно, Европска унија и државе чланице НАТО забраниле су рад руских државних ТВ станица, а велики број интернет компанија је суспендовао свој рад у Русији, или блокирао мултимедијалне садржаје из руских извора, оцењујући их као злонамерне или пропагандне (Thompson 2022; Lomas 2022).

С друге стране, стално подгревани страх од Русије, изазвао је врло значајне промене у безбедносним политикама држава чланица Европске уније и НАТО. Једна од водећих држава у Европској унији, Немачка, направила је неколико крупних заокрета у својој безбедносној и одбрамбеној политици усмеравајући њено тежиште ка дугорочном јачању војних капацитета и веза унутар НАТО савеза. Између осталог, Немачка је најавила формирање посебног фонда за опремање и модернизацију својих оружаних снага у износу од 100 милијарди евра, као и повећање годишњег војног буџета на раније договорених 2% бруто домаћег производа (Besch and Brockmeier 2022). Друге државе, чланице НАТО, на самиту шефова држава чланица НАТО, одржаном 24. марта 2022. године, у Бриселу, само месец дана након почетка руске војне интервенције у Украјини, колективно су се определиле на убрзано повећање сопствених војних буџета, ради достизања раније договорених буџетских квота (НАТО 2022a). После вишедеценијске неутралности Финска је постала чланица НАТО 4. априла 2023. године, а Шведска 7. марта 2024. године. Мотиве ове две државе да се придруже Северноатлантском савезу најбоље изражава реченица: „Руска инвазија је показала да је статус Украјине, као унапређеног НАТО партнера, био недовољан фактор

одвраћања, што је дало додатни подстицај шведском и финском питању НАТО чланства” (Solli and Solvang 2022).

У војном погледу, НАТО је, од средине фебруара до средине марта 2022. године, значајно увећао своје војно присуство на својим источним границама, повећавајући број војника у четири своје борбене групе, стациониране у Литванији, Естонији, Летонији и Пољској, са 5.000 на 18.100 припадника (Belkin 2022, 1). Такође, на самиту НАТО, 24. марта 2022. године, одлучено је да се формирају још четири нове борбене групе у Румунији, Бугарској, Мађарској и Словачкој. НАТО под својом директном командом, од 21. марта 2022. године, има на располагању 40.000 војника, 140 бродова и 130 авиона (NATO 2022b). Број америчких трупа у Европи, повећан је на 100.000 војника, чиме је достигнут њихов максимум из 2005. године (US DoD 2022). Све државе чланице Европске уније и НАТО пружају издашну војну и економску помоћ ратним напорима Украјине да обрани свој територијални интегритет и суверенитет. Према проценама Килског института за светску економију, Украјина је, од јануара 2022. до октобра 2024. године, примила око 391,6 милијарди долара војне, хуманитарне или финансијске помоћи, углавном од стране 41 државе донатора (Antezza et al. 2024).

Европска унија је одлучила да убрзано прекине своју енергетску зависност од увоза енергената из Русије. Процес енергетске „дерусификације” Европе је започет потпуним прекидом увоза руског угља у августу 2022. године, при чему је значајно смањен увоз руске нафте и гаса у Европу (McWilliams et al. 2024).

Потпуно је прекинут прекоморски увоз руске нафте у Европу, а нафту из Руске Федерације сада увозе само Чешка Република, Мађарска и Словачка преко нафтовода „Дружба”, које су добиле изузеће од санкција због својих ограничених могућности за диверсификацију снабдевања овим енергентом. Европска унија смањила је увоз руске нафте, са 18% удела у свом укупном увозу, на само 2% у 2024. години (Eurostat 2024). Очигледно да се ради о незаустављивом тренду, посебно имајући увиду најаву представника владе Чешке Републике да више неће тражити изузеће за увоз руске нафте (Lopatka 2024).

Сличан тренд је приметан и у погледу увоза руског гаса у Европску унију који је смањен, са 45% удела у укупном увозу Европске уније у 2021. години, на 18% у првој половини 2024. године. Такође, недавно је забрањен увоз и транзит руског течног

нафтног гаса у Европску унију (European Commission [EC] 2024, 4–5). Почетком јануара 2025. године, прекинут је транзит руског гаса у Европу преко Украјине (Soldatkin and Peleschuk 2025). Тренутно, једина рута снабдевања Европе руским гасом је преко гасовода „Турски ток”, при чему је Украјина, наводно већ једном покушала да оштети поменути гасовод нападом дрона на гасна постројења у близини Краснодара у Руској Федерацији (Reuters 2025).

Имајући у виду разматране трендове у сфери енергетике, у наредном периоду, може се очекивати интензивирање процеса „дерусификације” Европе у погледу њене зависности од руске нафте и гаса. Државе које и даље возе руске енергенте, попут Мађарске, Словачке и Србије, биће приморане да убрзано диверсификују своје снабдевање како би ублажиле економске последице прекида увоза руских енергената. Поменути тренд само је део глобалног процеса истискивања руског утицаја из Европе, нарочито у региону Западног Балкана који је, према западним проценама потенцијално жариште и погодно подручје за генерисање нове кризе, па чак и сукоба.

Наведене промене у безбедносном окружењу Републике Србије указују да је рат у Украјини недвосмислено иницирао тектонски процес убрзаног политичког, безбедносног и економског престојавања у Европи, у којем се геополитичка позиција Србије може описати апокрифном изреком Џона Фицџералда Кенедија (*John Fitzgerald Kennedy*), 35. председника САД, коју је често користио у својим политичким говорима, алудирајући на пакао у „Божанственој комедији” Дантеа Алијерија (*Dante Alighieri*): „Највредијаш места у паклу резервисан за оне који, у време великих моралних криза, очувају своју неутралност” (цитирано у Ingallinella 2020).

У таквим околностима војна неутралност Републике Србије је озбиљно угрожена притисцима кључних међународних субјеката да се Србија политички, безбедносно и економски јасно сврста на једну од страна у сукобу.

ИЗАЗОВИ ВОЈНЕ НЕУТРАЛНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Војна неутралност, као једно од основних опредељења безбедносне и одбрамбене политике Републике Србије, формулисана је врло штуро, пре свега, као: „(...) одсуство чланства у постојећим војним савезима” (SNB RS, 24). У концептуалном смислу

практиковање војне неутралности предвиђено је кроз развијање сарадње са Европском унијом у и НАТО (али и са Организацијом договора о колективној безбедности (SO RS, 4). Поменута сарадња се остварује са циљем пружања активног доприноса у „ (...) изградњи и очувању међународног мира и безбедности” (4). Такође декларисани концепт војне неутралности се спроводи и ради јачања: „ (...) способности и капацитета система одбране и унапређења укупне безбедности Републике Србије и њених грађана” (9).

Из угла Републике Србије, овако конципирана војна неутралност представља легитимну безбедносну и одбрамбену опцију која активно доприноси одбрамбеном потенцијалу одвраћања (видети Stojanović 2020, 213–217). Међутим, њен ограничен и привремен карактер још увек није децидно оспорен у највишим стратегијско-доктринарним документима Републике Србије, што оставља простор за геополитичке калкулације и притиске великих сила. Детаљније, још увек важи Резолуција Народне Скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије која оставља могућност одржавања референдума у погледу доношења коначне одлуке о неутралности (Rezolucija Narodne Skupštine Republike Srbije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije [Rezolucija NS RS], čl. 6).

Такође, статус војне неутралности Републике Србије није међународно гарантован од стране великих сила и других важних међународних субјеката, као што је то случај са Швајцарском којој призната неутралност од стране великих сила, потписивањем Декларације о неутралности Швајцарске, на Бечком конгресу 1815. године (Fischer 2013, 43–44). Неку врсту гаранција добила је и Аустрија, када је Совјетски Савез, потписивањем Државног уговора са Аустријом 1955. године, практично признао њену неутралност (видети Frischenschlager 2013, 59–61). Такође потписивањем Уговора о пријатељству, сарадњи и узајамној помоћи са Совјетским савезом 1948. године, Финска је обезбедила неку врсту признања њеног неутралног статуса од стране СССР (Salonius-Pasternak 2013, 55).

Претходно разматране недоречености у погледу унутрашњег и међународног легитимитета војне неутралности Републике Србије отварају могућности за вршење политичког, безбедносног и економског притиска на Србију. У кризним временима, као што је рат у Украјини, поменути притисак може ескалирати у конфронтацију хибридног и

ниског интензитета, уз примену различитих невојних инструмената и механизма, попут политике условљавања, економских санкција, изазивање политичке нестабилности и грађанских немира, као и различитих облика демонстрација војне силе.

Поменути притисак је могућ јер је војна неутралност, као важан одбрамбени интерес, повезана и условљена са остваривањем, односно очувањем осталих националних и одбрамбених интереса Републике Србије, посебно са тежњом ка чланству у Европској унији, очувањем територијалне целовитости, као и са остваривањем економског развоја и укупног друштвеног просперитета (видети SNB RS, 12–14; SO RS, 8–9).

Рат у Украјини динамизовао је процес оспоравања војне неутралности Републике Србије и њеног сувереног права да води независну безбедносну и одбрамбену политику у односу на војне савезе и велике силе. Иако, за сада, нису присутни директни политички притисци и непосредне претње средствима невојне принуде, челници Европске уније и водећих европских држава интензивирали су своје дипломатске напоре у којима доминирају „очекивања” у којима Република Србија треба да усагласи своју спољну и безбедносну политику са политиком ЕУ, односно уведе санкције Руској Федерацији, уколико жели да покаже искрене намере у свом напредовању ка пуноправном чланству. Детаљније, од почетка рата у Украјини, фебруара 2022. године, представници ЕУ, САД, Немачке и Велике Британије интензивирали су своје посете Београду са намером да изврше политички притисак на Републику Србију да уведе санкције Руској Федерацији и предузме значајне кораке у нормализацији односа са такозваном „Републиком Косово”.

Сукоб Запада и Руске Федерације, који је нагло ескалирао руском војном интервенцијом у Украјини у фебруару 2022. године, индиректно утиче и на питање решавања проблема Косова и Метохије. Несврставање Републике Србије и делимично, Босне и Херцеговине, на једну од страна у рату у Украјини, на Западу, а посебно на Западном Балкану, тумачи се као резултат пројектовања „малигног” утицаја Русије са циљем изазивања нестабилности у региону (видети Deutsche Welle [DW] 2022; Vukičević 2022). Индиректно, експлоатисан је неутрални статус Републике Србије у погледу рата у Украјини, да се подгреју стари страхови о српским претензијама у региону и ојача перцепција Србије као традиционалног савезника Русије, како би се приказала као фактор нестабилности

и држава са ревизионистичким намерама која не прихвата западни политички и безбедносни поредак за регион Балкана (видети: Joseph et al. 2022, 4–5; International Institute for Strategic Studies [IISS] 2024, 91; International Crisis Group [ICG] 2024b, 3–4; Gurakuç 2024, 12). Из наведеног разлога, представници САД, Европске уније, Немачке, Француске и Велике Британије, интензивирали су своје дипломатске напоре на убрзавању преговора између Београда и Приштине.

У основи, албанска политичка елита са Косова и Метохије, искористила је инертност и наклоност дела међународне заједнице, преокупиране ратом у Украјини, као и погоршање међународне позиције Републике Србије за заоштравање односа и ескалацију сукоба са Београдом, како би заокружила државност и ојачала легитимитет такозване „Републике Косово” (видети International Crisis Group [ICG] 2024a). Детаљније, испровоцирано је напуштање косовских политичких, судских и безбедносних институција од стране Срба, а реакција локалног становништва, у виду насилних протеста и оружаног сукоба у Бањској, искоришћена је да се успостави чврста политичка и безбедносна контрола територије и српске популације, као и да се постепено укину преостали елементи српских институција на северу Косова и Метохије (видети Barišić 2024, 89–90).

Овако замишљен процес „нормализације” односа између Републике Србије и такозване „Републике Косово”, у основи, осликава приоритет колективног запада који је више усмерен ка безбедносној стабилизацији Западног Балкана, а врло мало на изналажењу дуготрајних, одрживих и компромисних мировних решења (Barišić 2024, 90). Додатно, „стабилизацијом” прилика на Косову и Метохији, једном од потенцијалних жаришта на Западном Балкану, умањују се аргументи руске стране да користи „косовски преседан” за оправдавање војне интервенције у Украјини (Anđelković 2022).

С друге стране, заоштравање и ескалација „енергетског рата” између Запада и Руске Федерације озбиљно угрожава енергетску безбедност Републике Србије. Због руске власничке структуре НИС, увоза велике количине нафте и гаса руског порекла, свог континенталног географског положаја, недовољно развијене и повезане нафтне и гасне транспортне инфраструктуре у региону, Србија има ограничене могућности релативно брзе диверсификације свог снабдевања (Vožić Talijan 2022). Даље заоштравање санкција Руској Федерацији у погледу извоза сирове нафте, нафтних деривата

и гаса у Европу, изазвало би значајно повећање цена ових енергената у Србији и директно би угрозило њен економски раст и стандард грађана.

Управо из наведених разлога, увођење санкција Нафтної Индустрији Србије и захтев америчке стране да се у кратком року, у потпуности одстрани руски утицај из ове компаније, представља један од највећих изазова енергетској безбедности Републике Србије (NIN 2025). Имајући у виду да руска компанија Гаспром њефт (*Газпром нефть*), ћерка компаније Гаспром, има 56,15% удела у компанији Нафтне индустрије Србије (НИС) и да покрива 70% потреба српског тржишта за нафтним дериватима, као и да контролише гасно складиште Банатски двор, свако решење у погледу истискивања руског интереса захтеваће велико дипломатско умеће и значајна финансијска средства (Marić 2022; Vlada Republike Srbije [VRS] 2024, 5).

Прекид снабдевања нафтом, услед финансијске блокаде компаније НИС, узроковао би озбиљну енергетску и економску кризу у Републици Србији, с обзиром да није могуће тако брзо надокнадити снабдевачке, инфраструктурне и прерађивачке капацитете поменуте компаније. У дугорочном погледу, потенцијална криза услед несташице нафте и њених деривата оставила би озбиљне последице по економију и стандард становништва. С друге стране, откуп целокупног руског удела у компанији НИС захтевало би додатна финансијска задуживања Републике Србије, с обзиром да је руска компанија Гаспром њефт уложила значајна финансијска средства у куповину, али и у развој прерађивачких и продајних капацитета компаније НИС. Није реално очекивати да је руска страна вољна да прода свој удео у компанији НИС по цени по којој је и купила компанију 2008. године. С друге стране, национализацијом компаније НИС, Република Србија би вероватно изгубила подршку Руске Федерације у погледу питања Косова и Метохије и могућност снабдевања релативно јефтиним природним гасом.

С друге стране, дуготрајно одбијање да се уведу економске санкције Руској Федерацији, изазвало би негативне последице по европску перспективу Србије, односно дошло би до вероватног замрзавања преговора о чланству, ограничења приступа фондовима Европске уније, стварања негативне инвестиционе климе за улагање у Србију, ограничавање трговинске размене, као и отежавање протока капитала, робе и људи, што би могло да има велике

економске последице по Србију, имајући у виду да се око 60% укупне спољнотрговинске робне размене обавља са Европском унијом (Republički zavod za statistiku [RZS] 2022).

Евидентни су напори Републике Србије, да очува статус своје војне неутралности, тиме што још увек одбија да уведе санкције Руској Федерацији. Међутим, осуда руске агресије, снабдевање Украјине муницијом, најаву куповине француских авиона и израелског оружја и опреме, може јасно указати руској страни да Србија више није војно неутрална.

Недавно склапање енергетских споразума са САД и Француском током 2024. године, као и све блискија сарадња са овим државама у области развоја обновљивих извора енергије и нуклеарне енергије, може представљати јасан показатељ приближавања Србије и водећих западних земаља. Наведена чињеница може посебно утицати на односе Србије са Руском Федерацијом, нарочито имајући у виду да је Русија водећи произвођач нуклеарних постројења у свету и да је са Србијом потписала споразум о сарадњи у области мирнодопске примене нуклеарне енергије још 2019. године, али да није било конкретнијих облика сарадње, као то је то случај са америчком и француском страном. На потенцијално захлађење односа између Републике Србије и Руске Федерације може указивати и чињеница да још увек није потписан нови вишегодишњи билатерални гасни споразум што, у контексту недавног увођења америчких санкција компанији НИС, може представљати потенцијални заокрет у спољној, безбедносној и енергетској политици Србије.

ЗАКЉУЧАК

Рат у Украјини изазвао је значајне промене у безбедносном окружењу Републике Србије. Након руске војне интервенције у Украјини, односи Запада и Русије достигли су ниво отвореног политичког и економског сукоба, са опасним потенцијалом, да се таква конфронтација претвори у војни и нуклеарни конфликт. Русији су уведене, до сада невиђене, свеобухватне санкције, а сукоб се проширио и на информациону сферу, уз увођења забрана емитовања и стигматизацију противника.

Геополитички сукоб Запада и Руске Федерације, изазвао је врло велике промене у безбедносним и одбрамбеним политикама држава чланица Европске уније и НАТО, значајна повећања њихових

буџетских издвајања за војне издатке, прикључење Шведске и Финске у Северноатлантски савез, историјско појачање војног присуства НАТО на својим источним границама и издашну војну, хуманитарну и финансијску помоћ ратним напорима Украјине.

У сфери енергетике процес енергетске дерусификације Европе је у завршној фази. Малобројне државе у Европи које још увек увозе руску нафту и гас биће приморане да убрзано диверсификују своје снабдевање како би ублажиле потенцијалне економске последице прекида увоза руске нафте и гаса.

Рат у Украјини је иницирао и интензивирао тектонски процес политичког, безбедносног и економског престојавања у Европи и свету, услед којег је војна неутралност Републике Србије изложена озбиљним притисцима кључних међународних актера да се Србија приклони једној од страна у поменутом сукобу. Војна неутралност Републике Србије представља легитимну безбедносну и одбрамбену опцију која има врло значајну улогу у функцији одвраћања потенцијалних противника. Међутим, недоречености у погледу легитимитета војне неутралности Републике Србије стварају простор за вршење политичког, безбедносног и економског притиска, јер је овај важан одбрамбени интерес повезан и условљен виталним националним интересима Републике Србије, нарочито са тежњом ка чланству у Европској унији, очувањем територијалне целовитости, као и са очувањем енергетске безбедности. Због рата у Украјини интензивирани притисци водећих земаља Запада да Србија уведе санкције Руској Федерацији и усагласи своје ставове са спољном и безбедносном политиком Европске уније и убрза процес „нормализације” са такозваном „Републиком Косово”.

Рат у Украјини изазвао је погоршање геополитичког положаја Србије, што је искоришћено у процесу заостравања односа и ескалације сукоба између Београда и Приштине, како би се успоставила чврста политичка и безбедносна контрола територије и локалне српске популације од стране такозване „Републике Косово”, постепено укинули преостали елементи српских институција на северу Косова и Метохије. Истовремено, „стабилизацијом” прилика на Косову и Метохији, значајно се умањује могућност Русије да користи „косовски преседан” за оправдавање војне интервенције у Украјини.

С друге стране, заостравање сукоба између Запада и Руске Федерације у сфери енергетике озбиљно угрожава енергетску

безбедност Србије јер има ограничене могућности релативно брзе диверсификације свог снабдевања. Недавно увођење санкција компанији НИС представља један од највећих изазова енергетској безбедности Републике Србије јер није могуће брзо надокнадити потенцијални губитак снабдевачких, инфраструктурних и прерађивачких капацитета поменуте компаније. Откуп руског удела у компанији НИС захтевао би додатна финансијска задуживања Републике Србије, а национализацијом вероватно би се изгубила подршка Русије око решавања проблема Косова и Метохије.

Међутим, упорно одбијање да се уведу санкције Руској Федерацији може имати негативне последице по европску и економску перспективу Србије, с обзиром на ниво спољнотрговинске размене са Европском унијом. С друге стране, очигледни су напори Републике Србије да очува статус своје војне неутралности политичким балансирањем између зараћених страна, при чему је приметно значајно спољнополитичко, безбедносно и енергетско приближавање Западу што се може перципирати као отклон од војне неутралности.

Очито да се рат у Украјини претвара у дуготрајни оружани сукоб исцрпљивања, у којем ниједна од зараћених страна није способна да оствари брзу и одлучујућу победу. Запад ће настојати да политички изолује и економски исцрпи Руску Федерацију за вођење „специјалне војне операције”. Изолација Русије наставиће се кроз спровођење политичких и економских притисака на неутралне државе да уведу економске санкције и прекину трговање са Руској Федерацијом. Економске санкције Запада ће се и даље заоштравати, посебно у оним областима које су критичне за финансирање и логистичку подршку руских војних напора. У војном погледу, Запад ће настојати да наметне Русији рат продуженог и исцрпљујућег карактера, јер је проценио да Руска Федерација, условима свеобухватних и интензивних санкција, није способна да води дуготрајну војну кампању против технички инфериорније, али борбено мотивисане Украјине, коју САД и њени савезници непрекидно опремају и издашно материјално и финансијски подржавају. У том новом, глобалном и исцрпљујућем „рату материјала” и заоштравања политичких, безбедносних и економских односа, посебно тежак и компликован спољнополитички положај имаће Република Србија, с обзиром на њено упорно настојање да одржи добре односе са Западом, али и са Руском Федерацијом, што је интегрални део њене политике војне неутралности.

Један од кључних проблема одрживости војне неутралности је њена повезаност са питањима очувања Косова и Метохије и перспективом чланства у Европску унију, виталним националним интересима који се, у заостреним геополитичким околностима, тешко могу помирити, односно изналажење компромисног и одрживог решења је мало вероватно. С друге стране, свако сврставање или несврставање у погледу санкција Руској Федерацији оставиће тешке последице, решавање проблема Косова и Метохије и енергетску и економску безбедност Републике Србије. У сваком случају, Србији је остављено једно од највредијих места у овим кризним и неизвесним временима.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Andelković, Nataša. 2022. „Srbija, Rusija i politika: Da li je Putin promenio stav o Kosovu ili ga koristi kao ‘čip za trgovinu’ sa Zapadom.” *BBC News na srpskom*. 29. april 2022. <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-61269772>.
- Antezza, Arianna, Katelyn Bushnell, André Frank, Pascal Frank, Lukas Franz, Ivan Kharitonov, Ekaterina Kumar B. Rebinskaya, Christoph Trebesch, and Stefan Schramm. 2024. “The Ukraine Support Tracker data.” *Kiel Institute for the World Economy*. Last accessed January 21, 2025. <https://www.ifw-kiel.de/publications/ukraine-support-tracker-data-20758/>.
- Barišić, Igor. 2024. „Asimetrično ugrožavanje bezbednosti Republike Srbije – teorijski okvir za analizu problema na Kosovu i Metohiji.” *Politika nacionalne bezbednosti* 26 (1): 83–103. DOI: 10.5937/pnb26-50171.
- Belkin, Paul. 2022. “Russia’s Invasion of Ukraine: NATO Response.” *Congressional Research Service*. Last accessed November 1, 2022. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11866>.
- Besch, Sophia, and Sarah Brockmeier. 2022. “Waking a Sleeping Giant: What’s next for German Security Policy?” *War on the Rocks*. March 9, 2022. <https://warontherocks.com/2022/03/waking-a-sleeping-giant-whats-next-for-german-security-policy/>.

- Božić Talijan, Elena. 2022. „Šta nas očekuje? Da li odluka Brisela o embargu na uvoz ruske nafte do kraja 2022. utiče na snabdevanje Srbije.” *Novosti*. 1. jun 2022. <https://www.novosti.rs/ekonomija/vesti/1121963/sta-nas-ocekuje-odluka-brisela-embargu-uvoz-ruske-nafte-kraja-2022-utice-snadbevanje-srbije>.
- Castellum.AI. 2025. “Russia Sanctions Dashboard.” *Castellum.AI*. January 19, 2025. <https://www.castellum.ai/russia-sanctions-dashboard>.
- Council of the European Union [Council EU]. 2024. “EU sanctions against Russia explained.” *Council of the European Union*. December 16, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia-explained/>.
- Danas. 2022. „Srbija glasala za izbacivanje Rusije iz Saveta UN za ljudska prava.” *Danas*. 7. april 2022. <https://www.danas.rs/svet/srbija-glasala-za-izbacivanje-rusije-iz-saveta-un-za-ljudska-prava/>.
- Deutsche Welle [DW]. 2022. „Borelj za Dojče vele: Sada je kritičan trenutak za proces proširenja.” *Radio Televizija Srbije*. 18. mart 2022. <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/4741602/zosep-borelj-prosirenje-eu.html>.
- Eurostat. 2024. “EU trade with Russia - latest developments.” Last accessed November 21, 2024. *Eurostat*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=558089#Latest_developments.
- European Commission [EC]. 2024. “State of the Energy Union Report 2024.” *European Commission*. September 11, 2024. https://energy.ec.europa.eu/publications/state-energy-union-report-2024_en.
- Fischer, Thomas. 2013. “Switzerland: Invention of Permanent Neutrality.” *ISAC Fond*. Last accessed November 21, 2024. <https://www.isac-fund.org/download/NEUTRALNOST-ENG-F-2WEB.pdf>.
- Frischenschlager, Friedhelm. 2013. “Austria’s “Permanent Neutrality” after 1955 – a Model for Serbia?” *ISAC Fond*. Last accessed November 21, 2024. <https://www.isac-fund.org/download/NEUTRALNOST-ENG-F-2WEB.pdf>.
- Ingallinella, Laura. 2020. “The Hottest Place in Hell: Neutrality and the Politicization of Dante in the United States.” *Laura Ingallinella*. June 8, 2020. <https://lauraingallinella.org/2020/06/08/hottest-place-in-hell-dante-neutrality/>.

- International Crisis Group [ICG]. 2024a. "Northern Kosovo: Asserting Sovereignty amid Divided Loyalties." *International Crisis Group*. April 2, 2024. <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/kosovo/269-northern-kosovo-asserting-sovereignty-amid-divided-loyalties>.
- International Crisis Group [ICG]. 2024b. "Helping Keep Bosnia and Herzegovina Together." May 23, 2024. Last accessed 20 February 2025. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpegglefindmkaj/https://www.crisisgroup.org/sites/default/files/2024-05/wl-2024-spring-bosnia.pdf>.
- International Institute for Strategic Studies [IISS]. 2024. *The Armed Conflict Survey 2024*. London: Routledge.
- Joseph, Edward, Branislav Radeljic, Lulzim Peci, Iulia Joja, Jan Cingel, and Sarria Pol Vila. 2022. "From Crisis to Convergence: A Strategy to Tackle Instability in the Balkans at its Source." *Foreign Policy Institute and Wilson Center's Global Europe Program*. January 18, 2022. <https://www.wilsoncenter.org/publication/crisis-convergence-strategy-tackle-balkans-instability-its-source>.
- Kuçi, Gurakuç. 2024. "Russia's Hybrid Warfare in the Western Balkans: Geopolitical Strategies and Proxy Actors." Special Issue, *OCTOPUS Journal: Hybrid Warfare & Strategic Conflicts*: 1–27. DOI: 10.69921/29031991.
- Lomas, Natasha. 2022. "EU's ban on Russia Today and Sputnik is now in effect." *TechCrunch*. March 2, 2022. <https://techcrunch.com/2022/03/02/eu-rt-sputnik-ban-live/>.
- Lopatka, Jan. 2024. "Czechs not looking to extend the waiver for Russian-based oil products." *Reuters*. November 22, 2024. <https://www.reuters.com/business/energy/czechs-not-looking-extend-waiver-russian-based-oil-products-2024-11-22/>.
- Marić, Dunja. 2022. „Dva scenarija za rešenje naftne krize u Srbiji: Prodaja NIS ili slovački model." *Nova.rs*. 5. maj 2022. <https://nova.rs/vesti/biznis/dva-scenarija-za-resenje-naftne-krize-u-srbiji-prodaja-nis-ili-slovacki-model/>.
- McWilliams, Ben, Giovanni Sgaravatti, Simone Tagliapietra, and Georg Zachmann. 2024. "The European Union – Russia energy divorce: state of play." *Bruegel*. February 22, 2024. <https://www.bruegel.org/analysis/european-union-russia-energy-divorce-state-play>.

- NIN. 2025. „SAD uvele sankcije NIS-u: Traže potpuni izlazak ruskog interesa iz kompanije.” *NIN*. 10. januar 2025. <https://www.nin.rs/ekonomija/vesti/65953/uvedene-sankcije-nis-u>.
- North Atlantic Treaty Organization [NATO]. 2022a. “Statement by NATO Heads of State and Government.” *North Atlantic Treaty Organization*. March 24, 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_193719.htm.
- North Atlantic Treaty Organization [NATO]. 2022b. “NATO’s Eastern Flank: stronger Defence and Deterrence – Map.” *North Atlantic Treaty Organization*. Last accessed January 18, 2024. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/2203-map-det-def-east.pdf.
- Republički zavod za statistiku [RZS]. 2022. „Spoljnotrgovinska robna razmena, za april 2022.” *Republički zavod za statistiku*. 31. maj 2022. <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20220531-spoljnotrgovinska-robna-razmena-za-april-2022/?s=1701>.
- Reuters. 2025. “Moscow says Ukraine tried to attack TurkStream pipeline infrastructure in Russia.” *Reuters*. January 13, 2025. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-tried-attack-turkstream-pipeline-infrastructure-southern-russia-moscow-2025-01-13/>.
- Rezolucija Narodne Skupštine Republike Srbije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije [Rezolucija NS RS], „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 125/2007.
- Salonius-Pasternak, Charly. 2013. “Finland - From a Buffer Zone to an EU member state.” *ISAC Fond*. Last accessed November 21, 2024. <https://www.isac-fund.org/download/NEUTRALNOST-ENG-F-2WEB.pdf>.
- Soldatkin, Vladimir, and Dan Peleschuk. 2025. “Russian gas era in Europe ends as Ukraine stops transit.” *Reuters*. January 1, 2025. <https://www.reuters.com/business/energy/russia-halts-gas-exports-europe-via-ukraine-2025-01-01/>.
- Solli, Per Erik, and Øystein Solvang. 2022. “Finland and Sweden’s Path Towards NATO.” *Royal United Services Institute*. April 13, 2022. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/finland-and-swedens-path-towards-nato>.
- S&P Global Market Intelligence [S&P GMI]. 2024. “Sanctions against Russia – a timeline.” *S&P Global Market Intelligence*. November 8, 2024. <https://www.spglobal.com/market-intelligence/en/news-insights/articles/2024/11/sanctions-against-russia-8211-a-timeline-69602559>.

- Stojanović, Stanislav. 2020. „Savremena strateška kultura i neutralnost.” *Vojno delo* 72 (4): 210–233. DOI: 10.5937/vojdelo2004210S.
- Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije [SNB RS], „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 94/2019.
- Strategija odbrane Republike Srbije [SO RS], „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 94/2019.
- Thompson, Mark. 2022. “Britain bans Russian state TV channel RT.” *CNN Business*. March 18, 2022. <https://edition.cnn.com/2022/03/18/media/uk-bans-russia-rt-tv/index.html>.
- US Department of Defense [US DoD]. 2022. “Fact Sheet: Posture Updates in Support of Allies in Europe.” *US Department of Defense*. February 2, 2022. <https://media.defense.gov/2022/Feb/02/2002931655/-1/-1/0/EUROPE-POSTURE-UPDATES-FACT-SHEET.PDF>.
- Vlada Republike Srbije [VRS], Eneregetski bilans Republike Srbije za 2024. godinu „Službeni glasnik RS”, br. 8/2024.
- Vukičević, Jasna. 2022. „Ruski napad na Ukrajinu sve mijenja u Evropi.” *Radio Slobodna Evropa*. 24. februar 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-ukrajina-rusija/31721213.html>.
- Vuksic, Spenser. 2025. “Sanctions Year in Review: How Sanctions Changed in 17 Charts.” *Castellum.AI*. Last accessed January 21, 2025. <https://www.castellum.ai/insights/2024-sanctions-year-in-review>.

Hatidza Beriša*

*National Defence School, University of Defence,
Belgrade, Republic of Serbia*

Igor Barišić**

*Strategic Research Institute, University of Defence,
Belgrade, Republic of Serbia*

CHALLENGES OF THE REPUBLIC OF SERBIA'S MILITARY NEUTRALITY IN A CHANGED SECURITY ENVIRONMENT***

Resume

The war in Ukraine has caused significant changes in the security environment of the Republic of Serbia. Following Russia's military intervention in Ukraine, relations between the West and Russia have reached the level of open political and economic conflict, with the dangerous potential for such a confrontation to escalate into military and nuclear confrontation. Russia has been subjected to unprecedented, comprehensive sanctions. The geopolitical conflict between the West and the Russian Federation has also caused significant changes in the security and defence policies of the European Union and NATO member states, significant increases in their military budgets, the accession of Sweden and Finland to NATO, a historic increase in NATO's military presence on its eastern borders, and significant military, humanitarian, and financial assistance to Ukraine's war efforts. In the energy sector, the process of energy "De-Russification" of Europe is in its final stages. Smaller European countries still importing Russian oil and gas will be forced to rapidly diversify their supplies to mitigate the potential economic consequences of interrupting Russian oil and gas imports. The war in Ukraine initiated and intensified a tectonic process of political, security, and economic realignment in Europe and the world, as a result of which

* E-mail address: hatidza.berisa@mod.gov.rs; ORCID: 0000-0002-9432-5273.

** E-mail address: igor.barisic@va.mod.gov.rs; ORCID: 0000-0003-4593-9196.

*** The views of the author in this article are personal and do not represent the views of the Ministry of Defense of the Republic of Serbia and the University of Defense.

the military neutrality of the Republic of Serbia was exposed to serious pressure from key international actors to side with one of the parties in the aforementioned conflict. The military neutrality of the Republic of Serbia represents a legitimate security and defense option. However, the uncertainties regarding the legitimacy of the military neutrality of the Republic of Serbia create space for exerting political, security, and economic pressure because this important defense interest is conditioned by the vital national interests of the Republic of Serbia, in particular the aspiration towards membership in the European Union, the preservation of territorial integrity, as well as the preservation of energy security. The war in Ukraine has caused a deterioration in Serbia's geopolitical position, which has been exploited in the process of aggravating relations and escalating the conflict between Belgrade and Pristina to establish firm political and security control over the territory and the local Serbian population and gradually abolish the remaining elements of Serbian institutions in the north of Kosovo and Metohija. At the same time, the "stabilization" of the situation in Kosovo and Metohija significantly reduces Russia's ability to use the "Kosovo precedent" to justify military intervention in Ukraine. On the other hand, the escalation of the conflict between the West and the Russian Federation in the energy sector seriously threatens Serbia's energy security, as it has limited possibilities to diversify its supply relatively quickly. The recent introduction of sanctions against the company "NIS" represents one of the biggest challenges to the energy security of the Republic of Serbia. However, the persistent refusal to impose sanctions on the Russian Federation may negatively affect Serbia's European and economic prospects, given the level of foreign trade with the European Union. On the other hand, the Republic of Serbia is making obvious efforts to preserve its status of military neutrality by politically balancing between the warring parties. The war in Ukraine is turning into a protracted armed conflict of attrition. In this new, global, and exhausting "war of materials" and the tightening of political, security, and economic relations, the Republic of Serbia will have a challenging and complicated foreign policy position, given its persistent efforts to maintain good relations with the West, but also with the Russian Federation, which is integral to its policy of military neutrality. One of the key problems of the sustainability of Serbia's military neutrality is its connection with the issues of preserving Kosovo and Metohija and the prospect of membership in the European Union, vital national interests that, in the tense geopolitical circumstances, can hardly be reconciled.

On the other hand, any alignment or non-alignment about sanctions against the Russian Federation will have serious consequences, both for resolving the problem of Kosovo and Metohija and for the energy and economic security of the Republic of Serbia. The research methodology is based on the analysis of relevant sources and literature.

Keywords: challenge, sustainability, military neutrality, security environment, war

* Овај рад је примљен 2. септембра 2024. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 12. фебруара 2025. године.

Hatidža Beriša*

National Defense School, University Defense, Republic of Serbia

Igor Barišić**

*Strategic Research Institute, University
of Defense, Republic of Serbia*

CHALLENGES OF THE REPUBLIC OF SERBIA'S MILITARY NEUTRALITY IN A CHANGED SECURITY ENVIRONMENT***

Abstract

The deepening geopolitical conflict between the West and the Russian Federation, intensified by the war in Ukraine, has caused significant changes in the security environment of the Republic of Serbia and has dramatically complicated the realization of its national and defense interests. Military neutrality, as an essential defense interest and a key security commitment, is also conditioned by changes in the security environment of the Republic of Serbia, but also by vital national interests, such as preserving territorial integrity, the prospect of membership in the European Union and ensuring energy security. Therefore, the research subject in this paper is the relationship between the connection and conditionality of the military neutrality of the Republic of Serbia, key changes in the security environment caused

* E-mail address: hatidza.berisa@mod.gov.rs; ORCID: 0000-0002-9432-5273.

** E-mail address: igor.barisic@va.mod.gov.rs; ORCID: 0000-0003-4593-9196.

*** The views of the author in this article are personal and do not reflect the views of the Ministry of Defense of the Republic of Serbia and the University of Defense.

by the war in Ukraine, and the aforementioned vital national interests. The paper starts from the hypothetical position that changes in the security environment of the Republic of Serbia make it challenging to implement the policy of military neutrality, especially regarding the aforementioned vital national interests. The analysis of the aforementioned connections and relations is based on the theoretical postulates of the realist school of international relations, according to which great powers and other international actors use all available instruments to project power and pursue interests in an anarchic system. In the changed geopolitical circumstances, the policy of military neutrality of the Republic of Serbia, based on balanced cooperation with the parties to the Ukrainian conflict, is increasingly difficult to sustain because there is a serious “blackmail” potential of the aforementioned parties, linked to the vital national interests of the Republic of Serbia, such as membership in the European Union, preservation of territorial integrity, energy and economic security of the Serbian state and society. The research methodology is based on the analysis of relevant sources and literature.

Keywords: challenge, sustainability, military neutrality, security environment, war

INTRODUCTION

Russia’s military intervention in Ukraine has triggered significant changes in the security landscape of the Republic of Serbia. Contrary to Russian expectations, the United States, the European Union, and their allies have enacted comprehensive sanctions against the Russian Federation. All European nations have condemned Russian aggression and are offering full support and assistance to Ukraine in its defense against this intervention. North Atlantic Treaty Organization (NATO) has reinforced its transatlantic partnership, while Sweden and Finland have relinquished their long-standing neutral status to join this military alliance. All remaining neutral states in Europe, except for the Republic

of Serbia, have imposed sanctions on the Russian Federation and aligned their foreign and security policies with those of leading Western countries.

The deteriorating relations between the West and the Russian Federation have complicated the Republic of Serbia's geostrategic position, given its military neutrality policy. Leading members of NATO and the European Union, since the onset of the war in Ukraine, have been applying continuous political, diplomatic, and economic pressure on the Republic of Serbia to impose sanctions on the Russian Federation, thereby compelling it to take a side in the conflict. The Republic of Serbia's refusal to impose sanctions on the Russian Federation significantly jeopardizes its prospects for European Union membership. Conversely, introducing sanctions against Russia would threaten the vital national interests of the Republic of Serbia, including preserving territorial integrity and assuring Serbia's energy and economic security.

An analysis of the sustainability of the concept of military neutrality about the fundamentally changed security environment and the aforementioned vital national interests should point to potential challenges in creating and implementing the future security and defense policy of the Republic of Serbia and possibly initiate a broader academic and expert discussion on possible ways to overcome them in the turbulent and crisis times that are inevitably ahead.

CHANGES IN THE SECURITY ENVIRONMENT

The war in Ukraine has caused significant changes in the security architecture of Europe, with consequences that directly affect the security environment of the Republic of Serbia. The war in Ukraine seriously undermined the post-Cold War security regime established in Europe after 1991 in 2014 when the West imposed limited sanctions on the Russian Federation for its annexation of Crimea and support for separatists in eastern Ukraine. Relations between the West, especially NATO, and the Russian Federation, from 2015 until the beginning of the Russian intervention in Ukraine

on February 24, 2022, have been on a constant downward trajectory, fluctuating between dialogue, demonstrations of military power, economic sanctions, and even indirect confrontations in proxy wars, such as Syria, Mali, and Ukraine.

With the start of Russia's "special military operation" in late February 2022, relations between the West and Russia have escalated to the level of open diplomatic, economic, and even cultural war, with the dangerous potential for such a confrontation to take on a direct military and nuclear character. Led by the United States, all members of the European Union, NATO, and their allies condemned the Russian Federation's aggression against Ukraine and gradually imposed unprecedented, comprehensive diplomatic, economic, and sports sanctions on Russia (see S&P Global Market Intelligence [S&P GMI] 2024; Council EU 2025). In more detail, after the beginning of the Russian military intervention in February 2022, over 21,600 sanctions were imposed on Russia and international political and economic entities, as well as prominent individuals cooperating with this state, to reduce its political, economic, technological and military ability to wage war in Ukraine and achieve its war goals (Castellum.AI 2025). Almost one-third of the sanctions target entities and individuals outside of Russia (Vuksic 2025).

At the same time, the West has initiated a global propaganda campaign, blocking all Russian media outlets and limiting the flow of information from Russian sources on the Internet and social networks, labelling them as Russian propaganda. In particular, the European Union and NATO member states have prohibited the operation of Russian state TV stations, and numerous Internet companies have either suspended their operations in Russia or blocked multimedia content from Russian sources, considering them malicious or propagandistic (Thompson 2022; Lomas 2022).

On the other hand, the constantly fueled fear of Russia has caused very significant changes in the security policies of the member states of the European Union and NATO. One of the leading countries in the European Union, Germany, has made several significant shifts in its security and defense policy, focusing on the long-term strengthening

of military capabilities and ties within the NATO alliance. Among other things, Germany announced the creation of a special fund for equipping and modernizing its armed forces in the amount of 100 billion euros, as well as an increase in the annual military budget to the previously agreed 2% of gross domestic product (Besch and Brockmeier 2022). Other NATO member states, at the summit of the heads of state of the NATO pact, held on March 24, 2022, in Brussels, just a month after the start of the Russian military intervention in Ukraine, collectively decided to rapidly increase their military budgets to reach previously agreed budget quotas (NATO 2022a). After decades of neutrality, Finland became a member of NATO on April 4, 2023, and Sweden on March 7, 2024. The motivations of these two countries for joining the North Atlantic Alliance are best expressed in the following sentence: "Russia's invasion has shown that Ukraine's Enhanced Opportunity Partner status is an insufficient deterrent, which adds impetus to the Finnish and Swedish NATO question" (Solli and Solvang 2022).

In military terms, NATO significantly increased its military presence on its eastern borders from mid-February to mid-March 2022, increasing the number of soldiers in its four battle groups, stationed in Lithuania, Estonia, Latvia and Poland, from 5,000 to 18,100 members. (Belkin 2022, 1). Also, at the NATO summit on March 24, 2022, it was decided to form four new battle groups in Romania, Bulgaria, Hungary and Slovakia. NATO has 40,000 soldiers, 140 ships and 130 aircraft under its direct command as of March 21, 2022 (NATO 2022b). The number of US troops in Europe has increased to 100,000 soldiers, reaching its peak in 2005 (US DoD 2022). All member states of the European Union and NATO provide generous military and economic assistance to Ukraine's war efforts to defend its territorial integrity and sovereignty. Kiel's Institute for the World Economy estimates that Ukraine received about \$391.6 billion in military, humanitarian or financial assistance from January 2022 to October 2024, mainly from 41 donor countries (Antezza et al. 2024).

The European Union has decided to end its energy dependence on energy imports from Russia rapidly. The energy "derussification"

process in Europe began with the complete cessation of imports of Russian coal in August 2022, while imports of Russian oil and gas into Europe were significantly reduced (McWilliams et al. 2024).

Overseas imports of Russian oil into Europe have been completely halted, and oil from the Russian Federation is now imported only by the Czech Republic, Hungary and Slovakia via the “Druzhba” pipeline, which were granted an exemption from sanctions due to their limited ability to diversify their oil supplies. The European Union has reduced its imports of Russian oil from 18% of its total imports to just 2% in 2024 (Eurostat 2024). This is an unstoppable trend, especially considering the announcement by representatives of the Czech Republic government that they will no longer seek an exemption for the import of Russian oil (Lopatka 2024).

A similar trend is observed in the import of Russian gas into the European Union, which has decreased from a 45% share of total European Union imports in 2021 to 18% in the first half of 2024. Also, the import and transit of Russian liquefied petroleum gas into the European Union has recently been banned (European Commission [EC] 2024, 4–5). At the start of January 2025, the flow of Russian gas to Europe through Ukraine was halted (Soldatkin and Peleschuk 2025). Currently, the only route for supplying Russia’s gas to Europe is via the “Turk-Stream” pipeline, and Ukraine has reportedly already attempted to damage the pipeline by launching drone attacks on gas facilities near Krasnodar in the Russian Federation (Reuters 2025).

Given the trends discussed in the energy sector, in the coming period, we can expect an intensification of the process of “derussification” of Europe in its dependence on Russian oil and gas. Countries that continue to import Russian energy, such as Hungary, Slovakia and Serbia, will be forced to rapidly diversify their supplies to mitigate the economic consequences of the interruption of imports of Russian energy. The aforementioned trend is only part of the global process of displacing Russian influence from Europe, especially in the Western Balkans region, which, according to Western assessments, is a potential hotbed and a suitable area for generating a new crisis and even conflict.

The aforementioned changes in the security environment of the Republic of Serbia indicate that the war in Ukraine has undeniably triggered a tectonic shift of accelerated political, security, and economic realignment in Europe. In this context, Serbia's geopolitical position can be encapsulated by an apocryphal saying of John Fitzgerald Kennedy, the 35th President of the United States, which he frequently referenced in his political speeches, alluding to Hell in Dante Alighieri's "Divine Comedy": "The hottest places in hell are reserved for those who, in times of great moral crisis, maintain their neutrality" (cited in Ingallinella 2020).

In such circumstances, the military neutrality of the Republic of Serbia is seriously threatened by pressure from key international actors to align Serbia with one of the parties in the conflict politically, security-wise, and economically.

CHALLENGES TO THE MILITARY NEUTRALITY OF THE REPUBLIC OF SERBIA

As one of the basic principles of the security and defense policy of the Republic of Serbia, military neutrality is formulated very briefly, primarily as: "... the absence of membership in existing military alliances" (SNB RS, 24). In a conceptual sense, military neutrality is envisioned through the development of cooperation with the European Union and the NATO Pact, as well as with the Collective Security Treaty Organization (SO RS, 4). The aforementioned cooperation is carried out to actively contribute to "...the establishment and maintenance of international peace and security" (4). The declared concept of military neutrality is also being implemented to strengthen: "...the capabilities and capacities of the defense system and the improvement of the overall security of the Republic of Serbia and its citizens" (9).

From the perspective of the Republic of Serbia, military neutrality conceived in this way represents a legitimate security and defense option that actively contributes to the defense potential of deterrence (more in Stojanović 2020, 213–217). However, its limited and temporary character has not yet been decisively challenged in the Republic of Serbia's highest strategic and doctrinal documents, leaving room for

geopolitical calculations and pressure from great powers. In more detail, the “Resolution of the National Assembly of the Republic of Serbia on the Protection of the Sovereignty, Territorial Integrity and Constitutional Order of the Republic of Serbia” is still in force, which leaves open the possibility of holding a referendum regarding the final decision on neutrality (Rezolucija Narodne Skupštine Republike Srbije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije [Rezolucija NS RS], Art. 6).

Also, the status of military neutrality of the Republic of Serbia is not internationally guaranteed by the great powers and other critical international entities, as is the case with Switzerland, whose neutrality was recognized by the great powers by signing the Declaration of Swiss Neutrality, at the Congress of Vienna in 1815 (Fischer 2013, 43–44). Austria also received a guarantee when the Soviet Union, by signing the State Treaty with Austria in 1955, practically recognized its neutrality (more in Frischenschlager 2013, 59–61). Also, by signing the Treaty of Friendship, Cooperation and Mutual Assistance with the Soviet Union in 1948, Finland secured some recognition of its neutral status by the USSR (Salonius-Pasternak 2013, 55).

The previously discussed uncertainties regarding the internal and international legitimacy of the military neutrality of the Republic of Serbia open up opportunities for exerting political, security and economic pressure on Serbia. In times of crisis, such as the War in Ukraine, the aforementioned pressure can escalate into a hybrid and low-intensity confrontation, with the application of various non-military instruments and mechanisms, such as the policy of conditionality, economic sanctions, the incitement of political instability and civil unrest, as well as various forms of demonstrations of military force.

The aforementioned pressure is possible because military neutrality, as an essential defense interest, is connected and conditioned by the realization, or rather the preservation, of other national and defense interests of the Republic of Serbia, especially the aspiration towards membership in the European Union, the preservation of territorial integrity, as well as the realization of economic development and overall social prosperity (see SNB RS, 12–14; SO RS, 8–9).

The war in Ukraine has dynamized the process of challenging the military neutrality of the Republic of Serbia and its sovereign right to conduct an independent security and defense policy about military alliances and significant powers. Although, for the time being, there is no direct political pressure and immediate threats of non-military coercion, the leaders of the European Union and leading European states have intensified their diplomatic efforts, dominated by the “expectations” that the Republic of Serbia should harmonize its foreign and security policy with that of the EU, i.e. introduce sanctions against the Russian Federation, if it wants to demonstrate sincere intentions in its progress towards full membership in the European Union. In more detail, since the beginning of the war in Ukraine in February 2022, representatives of the European Union, the US, Germany and the UK have intensified their visits to Belgrade to exert political pressure on the Republic of Serbia to impose sanctions on the Russian Federation and take significant steps to normalize relations with the so-called “Republic of Kosovo”.

The conflict between the West and the Russian Federation, which sharply escalated with the Russian military intervention in Ukraine in February 2022, indirectly affects the issue of resolving the problem of Kosovo and Metohija. The non-alignment of the Republic of Serbia and, to a lesser extent, Bosnia and Herzegovina, on one of the sides in the war in Ukraine, is interpreted in the West, and especially in the Western Balkans, as the result of Russia's projection of a “malign” influence to cause instability in the region (see Deutsche Welle [DW] 2022; Vukičević 2022).

Indirectly, the neutral status of the Republic of Serbia concerning the war in Ukraine was exploited to fuel old fears about Serbian claims in the region and to strengthen the perception of Serbia as a traditional ally of Russia, to portray it as a factor of instability and a country with revisionist intentions that does not accept the Western political and security order for the Balkan region (see Joseph et al. 2022, 4–5; International Institute for Strategic Studies [IISS] 2024, 91; International Crisis Group [ICG] 2024b, 3–4; Gurakuç 2024, 12). For this reason, representatives of the USA, the European Union, Germany, France and

the United Kingdom intensified their diplomatic efforts to accelerate negotiations between Belgrade and Pristina.

The Albanian political elite from Kosovo and Metohija took advantage of the inertia and favouritism of a part of the international community, preoccupied with the war in Ukraine, as well as the deterioration of the global position of the Republic of Serbia, to aggravate relations and escalate the conflict with Belgrade, to complete the statehood and strengthen the legitimacy of the so-called “Republic of Kosovo” (see report International Crisis Group [ICG] 2024a). In more detail, the abandonment of Kosovo’s political, judicial and security institutions by Serbs was provoked. The reaction of the local population, in the form of violent protests and armed conflict in Banjska, was utilized to establish firm political and security control over the territory and the Serbian population, as well as to gradually dismantle the remaining elements of Serbian institutions in the north of Kosovo and Metohija (more in Barišić 2024, 89–90).

This proposed process of “normalization” of relations between the Republic of Serbia and the so-called “Republic of Kosovo” essentially reflects the priorities of the “Collective West,” which is primarily focused on the security stabilization of the Western Balkans, with little emphasis on finding long-term, sustainable, and mutually acceptable peace solutions. (Barišić 2024, 90). Additionally, the “stabilization” of the situation in Kosovo and Metohija, one of the potential flash-points in the Western Balkans, diminishes the arguments of the Russian side to use the “Kosovo precedent” to justify military intervention in Ukraine (Anđelković 2022).

On the other hand, the intensification and escalation of the “energy war” between the West and the Russian Federation seriously threatens the energy security of the Republic of Serbia. Due to the Russian ownership structure of “NIS”, the import of large quantities of oil and gas of Russian origin, its continental geographical position, and the insufficiently developed and connected oil and gas transport infrastructure in the region, Serbia has limited possibilities for relatively rapid diversification of its supply (Božić Talijan 2022). Further tightening of sanctions against the Russian Federation concerning the export of crude oil, oil derivatives, and gas to Europe would lead to a substantial

rise in the energy prices in Serbia, directly jeopardizing its economic growth and the social standard of its citizens.

For the above reasons, the introduction of sanctions against the “Oil Industry of Serbia” and the request of the American side to altogether remove Russian influence from this company in the short term represents one of the most significant challenges to the energy security of the Republic of Serbia (NIN 2025). Considering that the Russian company “Gazpromneft”, a subsidiary of “Gazprom”, has a 56.15% stake in NIS and covers 70% of the Serbian market’s needs for oil derivatives, as well as controlling the Banatski Dvor gas storage facility, any solution to squeeze out Russian interests will require great diplomatic skill and significant financial resources (Marić 2022; Vlada Republike Srbije [VRS] 2024, 5).

The interruption of oil supply due to the financial blockade of the company “NIS” would cause a serious energy and economic crisis in the Republic of Serbia, given that it is not possible to quickly replenish the supply, infrastructure and processing capacities of the aforementioned company. In the long term, a potential crisis due to the shortage of oil and its derivatives would seriously affect the economy and the population’s standard of living. On the other hand, the purchase of the entire Russian share in the company “NIS” would require additional financial borrowing by the Republic of Serbia, given that the Russian company “Gazpromneft” invested significant financial resources in the purchase, but also in the development of the processing and sales capacities of the company “NIS”. It is unrealistic to expect that the Russian side is willing to sell its stake in the company “NIS” at the price it purchased in 2008. On the other hand, by nationalizing the company “NIS”, the Republic of Serbia would likely lose the support of the Russian Federation regarding the issue of Kosovo and Metohija and the possibility of supplying relatively cheap natural gas.

On the other hand, a prolonged refusal to impose economic sanctions on the Russian Federation would have negative consequences for Serbia’s European perspective. It would likely lead to a freeze in membership negotiations, restrictions on access to European Union funds, the creation of a hostile investment climate for investing in Serbia, restrictions on trade, as well as difficulties in the flow of capital, goods

and people, which could have significant economic consequences for Serbia, considering that around 60% of total foreign trade is carried out with the European Union (Republički zavod za statistiku [RZS] 2022).

The efforts of the Republic of Serbia to preserve its military neutrality status are evident, as it still refuses to impose sanctions on the Russian Federation. However, condemnation of Russian aggression, supply of ammunition to Ukraine, and announcement of the purchase of French aircraft and Israeli weapons and equipment may indicate to the Russian side that Serbia is no longer militarily neutral.

Additionally, the recent conclusion of energy agreements with the USA and France in 2024 and the increasingly close cooperation with these nations in developing renewable energy sources and nuclear energy may serve as a clear indicator of the rapprochement between Serbia and leading Western countries. This development could particularly influence Serbia's relations with the Russian Federation, especially considering that Russia is the world's leading producer of nuclear facilities and signed an agreement with Serbia in 2019 for cooperation in the peaceful use of nuclear energy. However, unlike those with the American and French sides, there have been no concrete forms of collaboration. The absence of a new multi-year bilateral gas agreement may also suggest a potential cooling of relations between the Republic of Serbia and the Russian Federation, which, in light of the recent introduction of US sanctions on the company "NIS", could represent a significant turning point in Serbia's foreign, security, and energy policy.

CONCLUSION

The war in Ukraine has brought about significant changes in the security environment of the Republic of Serbia. In the wake of the Russian military intervention in Ukraine, relations between the West and Russia have escalated into open political and economic conflict, carrying the alarming potential for this confrontation to evolve into a military and nuclear conflict. Russia has faced unprecedented, comprehensive sanctions, and the conflict has extended into the information sphere, marked by the implementation of broadcast bans and the stigmatization of dissenters.

The geopolitical conflict between the West and the Russian Federation has led to significant changes in the security and defense policies of the European Union and NATO member states, marked by substantial increases in their military spending budgets, the accession of Sweden and Finland to the North Atlantic Treaty Organization, a historic rise in NATO's military presence along its eastern borders, and extensive military, humanitarian, and financial support for Ukraine's war efforts.

In the energy sector, the energy "de-russification" process in Europe is nearing completion. The remaining European countries still importing Russian oil and gas will be compelled to swiftly diversify their supplies to alleviate the potential economic repercussions of disrupting Russian oil and gas imports.

The war in Ukraine has initiated and intensified a significant process of political, security, and economic realignment in Europe and beyond. As a result, the military neutrality of the Republic of Serbia has come under severe pressure from key international actors to align with one of the parties involved in this conflict.

The military neutrality of the Republic of Serbia represents a legitimate security and defense option that plays a vital role in deterring potential adversaries. However, the uncertainties regarding the legitimacy of the military neutrality of the Republic of Serbia create space for exerting political, security and economic pressure, as this

vital defense interest is intertwined with the essential national interests of the Republic of Serbia, particularly its aspiration for European Union membership, the preservation of territorial integrity, and the safeguarding of energy security.

Due to the ongoing war in Ukraine, pressure from major Western nations has intensified for Serbia to impose sanctions on the Russian Federation, align its positions with the foreign and security policy of the European Union, and expedite the process of “normalization” with the so-called “Republic of Kosovo”.

The war in Ukraine has led to a decline in Serbia’s geopolitical standing, which has been leveraged to worsen relations and escalate the conflict between Belgrade and Pristina. This aims to establish firm political and security control over the territory and the local Serbian population by the so-called “Republic of Kosovo,” gradually dismantling the remaining elements of Serbian institutions in northern Kosovo and Metohija. Simultaneously, the “stabilization” of the situation in Kosovo and Metohija significantly diminishes Russia’s capacity to invoke the “Kosovo precedent” as a rationale for military intervention in Ukraine.

On the other hand, the escalation of the conflict between the West and the Russian Federation in the energy sector poses a serious threat to Serbia’s energy security, as it has limited options for relatively rapid diversification of its supply. The recent imposition of sanctions on the company “NIS” represents one of the most significant challenges to the energy security of the Republic of Serbia, as it is not feasible to quickly compensate for the potential loss of supply, infrastructure, and processing capacities of the aforementioned company. Acquiring the Russian stake in the company “NIS” would necessitate additional financial borrowing by the Republic of Serbia, and nationalization would likely lead to the loss of Russia’s support in addressing the issue of Kosovo and Metohija.

However, considering the extent of foreign trade with the European Union, the ongoing refusal to impose sanctions on the Russian Federation could have detrimental effects on Serbia’s European and economic

prospects. Conversely, the Republic of Serbia strives to maintain its military neutrality by politically balancing between the conflicting parties while demonstrating a significant foreign policy, security, and energy alignment with the West, which may be seen as a shift away from military neutrality.

The war in Ukraine is evolving into a prolonged armed conflict of attrition, where neither of the warring parties can achieve a swift and decisive victory. The West will aim to politically isolate and economically deplete the Russian Federation by conducting a “special military operation”. Russia’s isolation will persist through the enforcement of political and economic pressure on neutral states to impose economic sanctions and sever trade with the Russian Federation. Western financial sanctions will continue to tighten, particularly in areas critical for financing and logistical support of Russia’s military efforts.

In military terms, the West aims to impose a prolonged and exhausting war on Russia based on their assessment that the Russian Federation, under the weight of comprehensive and intensive sanctions, is unable to sustain a long-term military campaign against the technically inferior yet combat-motivated Ukraine, which the US and its allies consistently equip and generously support both materially and financially.

In this new, global, and exhausting “war of materials,” along with the tightening of political, security, and economic relations, the Republic of Serbia will face a particularly challenging and complex foreign policy position. This is due to its ongoing efforts to maintain good relations with the West while engaging with the Russian Federation, which is essential to its policy of military neutrality.

One of the primary challenges to the sustainability of military neutrality is its relationship with the issues surrounding the preservation of Kosovo and Metohija and the prospects for European Union membership—both vital national interests that, given the current tense geopolitical climate, are difficult to reconcile. In other words, finding a compromise and a sustainable solution seems unlikely. Conversely, any alignment or non-alignment concerning sanctions against the Russian Federation will have significant repercussions for the resolution of the

Kosovo and Metohija issue and the energy and economic security of the Republic of Serbia.

In any case, Serbia has been left with one of the hottest spots in these times of crisis and uncertainty.

REFERENCES

- Andelković, Nataša. 2022. „Srbija, Rusija i politika: Da li je Putin promenio stav o Kosovu ili ga koristi kao ‘čip za trgovinu’ sa Zapadom.” *BBC News na srpskom*. 29. april 2022. <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-61269772>.
- Antezza, Arianna, Katelyn Bushnell, André Frank, Pascal Frank, Lukas Franz, Ivan Kharitonov, Ekaterina Kumar B. Rebinskaya, Christoph Trebesch, and Stefan Schramm. 2024. “The Ukraine Support Tracker data.” *Kiel Institute for the World Economy*. Last accessed January 21, 2025. <https://www.ifw-kiel.de/publications/ukraine-support-tracker-data-20758/>.
- Barišić, Igor. 2024. „Asimetrično ugrožavanje bezbednosti Republike Srbije – teorijski okvir za analizu problema na Kosovu i Metohiji.” *Politika nacionalne bezbednosti* 26 (1): 83–103. DOI: 10.5937/pnb26-50171.
- Belkin, Paul. 2022. “Russia’s Invasion of Ukraine: NATO Response.” *Congressional Research Service*. Last accessed November 1, 2022. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11866>.
- Besch, Sophia, and Sarah Brockmeier. 2022. “Waking a Sleeping Giant: What’s next for German Security Policy?” *War on the Rocks*. March 9, 2022. <https://warontherocks.com/2022/03/waking-a-sleeping-giant-whats-next-for-german-security-policy/>.
- Božić Talijan, Elena. 2022. „Šta nas očekuje? Da li odluka Brisela o embargu na uvoz ruske nafte do kraja 2022. utiče na snabdevanje Srbije.” *Novosti*. 1. jun 2022. <https://www.novosti.rs/ekonomija/vesti/1121963/sta-nas-ocekuje-odluka-brisela-embargu-uvoz-ruske-nafte-kraja-2022-utice-snabdevanje-srbije>.
- Castellum.AI. 2025. “Russia Sanctions Dashboard.” *Castellum.AI*. January 19, 2025. <https://www.castellum.ai/russia-sanctions-dashboard>.
- Council of the European Union [Council EU]. 2024. “EU sanctions against Russia explained.” *Council of the European Union*. December 16, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia-explained/>.

- Danas. 2022. „Srbija glasala za izbacivanje Rusije iz Saveta UN za ljudska prava.” *Danas*. 7. april 2022. <https://www.danas.rs/svet/srbija-glasala-za-izbacivanje-rusije-iz-saveta-un-za-ljudska-prava/>.
- Deutsche Welle [DW]. 2022. „Borelj za Dojče vele: Sada je kritičan trenutak za proces proširenja.” *Radio Televizija Srbije*. 18. mart 2022. <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/4741602/zosep-borelj-prosirenje-eu.html>.
- Eurostat. 2024. “EU trade with Russia - latest developments.” Last accessed November 21, 2024. *Eurostat*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=558089#Latest_developments.
- European Commission [EC]. 2024. “State of the Energy Union Report 2024.” *European Commission*. September 11, 2024. https://energy.ec.europa.eu/publications/state-energy-union-report-2024_en.
- Fischer, Thomas. 2013. “Switzerland: Invention of Permanent Neutrality.” *ISAC Fond*. Last accessed November 21, 2024. <https://www.isac-fund.org/download/NEUTRALNOST-ENG-F-2WEB.pdf>.
- Frischenschlager, Friedhelm. 2013. “Austria’s “Permanent Neutrality” after 1955 – a Model for Serbia?” *ISAC Fond*. Last accessed November 21, 2024. <https://www.isac-fund.org/download/NEUTRALNOST-ENG-F-2WEB.pdf>.
- Ingallinella, Laura. 2020. “The Hottest Place in Hell: Neutrality and the Politicization of Dante in the United States.” *Laura Ingallinella*. June 8, 2020. <https://lauraingallinella.org/2020/06/08/hottest-place-in-hell-dante-neutrality/>.
- International Crisis Group [ICG]. 2024a. “Northern Kosovo: Asserting Sovereignty amid Divided Loyalties.” *International Crisis Group*. April 2, 2024. <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/kosovo/269-northern-kosovo-asserting-sovereignty-amid-divided-loyalties>.
- International Crisis Group [ICG]. 2024b. “Helping Keep Bosnia and Herzegovina Together.” May 23, 2024. Last accessed 20 February 2025. <chrome-extension://efaidnbmnnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://www.crisisgroup.org/sites/default/files/2024-05/wl-2024-spring-bosnia.pdf>.

- International Institute for Strategic Studies [IISS]. 2024. *The Armed Conflict Survey 2024*. London: Routledge.
- Joseph, Edward, Branislav Radeljic, Lulzim Peci, Iulia Joja, Jan Cingel, and Sarria Pol Vila. 2022. "From Crisis to Convergence: A Strategy to Tackle Instability in the Balkans at its Source." *Foreign Policy Institute and Wilson Center's Global Europe Program*. January 18, 2022. <https://www.wilsoncenter.org/publication/crisis-convergence-strategy-tackle-balkans-instability-its-source>.
- Kuçi, Gurakuç. 2024. "Russia's Hybrid Warfare in the Western Balkans: Geopolitical Strategies and Proxy Actors." Special Issue, *OCTOPUS Journal: Hybrid Warfare & Strategic Conflicts*: 1–27. DOI: 10.69921/29031991.
- Lomas, Natasha. 2022. "EU's ban on Russia Today and Sputnik is now in effect." *TechCrunch*. March 2, 2022. <https://techcrunch.com/2022/03/02/eu-rt-sputnik-ban-live/>.
- Lopatka, Jan. 2024. "Czechs not looking to extend the waiver for Russian-based oil products." *Reuters*. November 22, 2024. <https://www.reuters.com/business/energy/czechs-not-looking-extend-waiver-russian-based-oil-products-2024-11-22/>.
- Marić, Dunja. 2022. „Dva scenarija za rešenje naftne krize u Srbiji: Prodaja NIS ili slovački model.” *Nova.rs*. 5. maj 2022. <https://nova.rs/vesti/biznis/dva-scenarija-za-resenje-naftne-krize-u-srbiji-prodaja-nis-ili-slovacki-model/>.
- McWilliams Ben, Giovanni Sgaravatti, Simone Tagliapietra, and Georg Zachmann. 2024. "The European Union – Russia energy divorce: state of play." *Bruegel*. February 22, 2024. <https://www.bruegel.org/analysis/european-union-russia-energy-divorce-state-play>.
- NIN. 2025. „SAD uvele sankcije NIS-u: Traže potpuni izlazak ruskog interesa iz kompanije.” *NIN*. 10. januar 2025. <https://www.nin.rs/ekonomija/vesti/65953/uvedene-sankcije-nis-u>.
- North Atlantic Treaty Organization [NATO]. 2022a. "Statement by NATO Heads of State and Government." *North Atlantic Treaty Organization*. March 24, 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_193719.htm.

- North Atlantic Treaty Organization [NATO]. 2022b. "NATO's Eastern Flank: stronger Defence and Deterrence – Map." *North Atlantic Treaty Organization*. Last accessed January 18, 2024. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/2203-map-det-def-east.pdf.
- Republički zavod za statistiku [RZS]. 2022. „Spoljnotrgovinska robna razmena, za april 2022.” *Republički zavod za statistiku*. 31. maj 2022. <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20220531-spoljnotrgovinska-robna-razmena-za-april-2022/?s=1701>.
- Reuters. 2025. "Moscow says Ukraine tried to attack TurkStream pipeline infrastructure in Russia." *Reuters*. January 13, 2025. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-tried-attack-turkstream-pipeline-infrastructure-southern-russia-moscow-2025-01-13/>.
- Rezolucija Narodne Skupštine Republike Srbije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije [Rezolucija NS RS]. „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 125/2007.
- Salonius-Pasternak, Charly. 2013. "Finland - From a Buffer Zone to an EU member state." *ISAC Fond*. Last accessed November 21, 2024. <https://www.isac-fund.org/download/NEUTRALNOST-ENG-F-2WEB.pdf>.
- Soldatkin, Vladimir, and Dan Peleschuk. 2025. "Russian gas era in Europe ends as Ukraine stops transit." *Reuters*. January 1, 2025. <https://www.reuters.com/business/energy/russia-halts-gas-exports-europe-via-ukraine-2025-01-01/>.
- Solli, Per Erik, and Øystein Solvang. 2022. "Finland and Sweden's Path Towards NATO." *Royal United Services Institute*. April 13, 2022. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/finland-and-swedens-path-towards-nato>.
- S&P Global Market Intelligence [S&P GMI]. 2024. "Sanctions against Russia – a timeline." *S&P Global Market Intelligence*. November 8, 2024. <https://www.spglobal.com/market-intelligence/en/news-insights/articles/2024/11/sanctions-against-russia-8211-a-timeline-69602559>.
- Stojanović, Stanislav. 2020. „Savremena strateška kultura i neutralnost.” *Vojno delo* 72 (4): 210–233. DOI: 10.5937/vojdela2004210S.

- Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije [SNB RS], „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 94/2019.
- Strategija odbrane Republike Srbije [SO RS], „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 94/2019.
- Thompson, Mark. 2022. “Britain bans Russian state TV channel RT.” *CNN Business*. March 18, 2022. <https://edition.cnn.com/2022/03/18/media/uk-bans-russia-rt-tv/index.html>.
- US Department of Defense [US DoD]. 2022. “Fact Sheet: Posture Updates in Support of Allies in Europe.” *US Department of Defense*. February 2, 2022. <https://media.defense.gov/2022/Feb/02/2002931655/-1/-1/0/EUROPE-POSTURE-UPDATES-FACT-SHEET.PDF>.
- Vlada Republike Srbije [VRS], Eneregetski bilans Republike Srbije za 2024. godinu „Službeni glasnik RS”, br. 8/2024.
- Vukičević, Jasna. 2022. „Ruski napad na Ukrajinu sve mijenja u Evropi.” *Radio Slobodna Evropa*. 24. februar 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-ukrajina-rusija/31721213.html>.
- Vuksic, Spenser. 2025. “Sanctions Year in Review: How Sanctions Changed in 17 Charts.” *Castellum.AI*. Last accessed January 21, 2025. <https://www.castellum.ai/insights/2024-sanctions-year-in-review>.

* This paper was received on September 2, 2024, and accepted for publication at the Editorial Board meeting on February 12, 2025.